

Шевелуха Марія Олександрівна
студентка юридичного факультету
Науковий керівник – к.ю.н., доцент Рибалкін А.О.
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

СУЧАСНІ ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ У СФЕРІ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Закупівлі товарів, робіт та послуг є невід'ємною складовою функціонування будь-якої держави. Без налагодженої системи державних закупівель держава не може повноцінно виконувати свої функції.

Сучасна державна служба виконує різноманітні функції. Сьогодні громадськість очікує від уряду і місцевої влади, а також інших державних органів широкого обсягу послуг, наприклад хороших доріг, широкоохоплюючого газопостачання, водопостачання та водовідведення, нових шкіл, якісного медичного обслуговування, безпеки тощо.

Задоволення цих потреб – головне завдання державного управління і залучених до цього процесу державних службовців. Закупівля товарів, робіт і послуг становить чималу частину цього завдання. Усе, що закуповується, оплачується державними грошми, і громадськість вправі очікувати від державного управління і державних службовців найбільш ефективного використання державних коштів.

Стан державного сектору залежить від довіри до нього широкої громадськості. Однією з основних цілей державної служби є створення, зміцнення і підтримання цієї довіри.

Як зауважує Морозов В., корупція представляє собою надзвичайно небезпечне явище. Вона зневажає законні права і інтереси громадян, гальмує хід впровадження економічних реформ, підриває авторитет демократичних інститутів держави, зумовлює розкрадання національного багатства. Поняття «корупція» вже довгий час є предметом численних дискусій серед економістів, політологів, соціологів та ін. У загальному сенсі корупція означає корисливе використання свого положення в суспільстві в особистих цілях. Словник іншомовних слів визначає корупцію як «підкупність і продажність державних, політичних і громадських діячів, посадових осіб» [4, с. 744].

Вважається, що корупція розпочинається з обміну взаємними послугами, який з часом породжує систему надання незаконних відносин. За надану послугу корупціонер одержує хабар у грошовій чи іншій формі. Особа, що приймає хабар, повинна мати певну владу. Тому особою небезпечною є державна, а саме бюрократична і політична корупція.

Корупція в системі державних закупівель призводить до колосальних втрат у будь-якій країні, при чому втрати ці не тільки фінансові. Збитки держави і суспільства від корупційних діянь у сфері державних закупівель автор пропонує умовно розділити на чотири групи: фінансові, кількісні, якісні та політичні втрати [4, с. 744].

Фінансові втрати полягають у укладенні угод на не вигідних для держави і суспільства фінансових умовах. Насамперед це завищення цін на продукцію, що закуповується порівняно з поточним ринковим рівнем. Кількісні втрати складають завищення або зниження обсягу постачання матеріалів або надання послуг порівняно з необхідною кількістю, придбання товарів і послуг в особистих цілях відповідальних посадових осіб, а не для задоволення державних потреб тощо. Якісні втрати – це укладення договорів із порушенням необхідних технічних умов, таких як постачання товарів, виконання робіт або надання послуг невідповідної якості, погіршення умов гарантійного та післягарантійного обслуговування, недостатні вимоги з контролю якості виконуваних робіт або надаваних послуг тощо [2, с. 45].

Корупція в контексті державної закупівлі, по суті, полягає в шахрайстві осіб, які займаються закупівельним процесом. Це призводить до економічних збитків, що завдаються державі учасниками процесу закупівель. Зазвичай існує певна форма таємної змови між покупцем і продавцем. Відповідальні особи замовника вимагають або змушені «користуватись послугами» учасників торгів для прийняття рішень про присудження контрактів на їх користь. Це – засіб протизаконного впливу на прийняття рішень і виконавчі процеси. Ці процеси за характером можуть бути правові, управлінські та економічні.

Протягом 2017 р. до НАЗК надійшло 456 повідомлень про правопорушення, пов'язані з корупцією, за якими було розпочато 234 перевірки.

На даний час завершено 55 перевірок щодо можливих порушень Закону України «Про запобігання корупції» у зв'язку з самостійним врегулюванням конфлікту інтересів або відсутністю складу адміністративного правопорушення.

Направлено 23 вимоги про усунення порушення вимог законодавства щодо етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, інших вимог та обмежень, передбачених Законом України «Про запобігання корупції», 12 з яких виконано.

Дані щодо кількості протоколів, складених за порушення вимог та обмежень, передбачених Законом України «Про запобігання корупції», та направлених до суду.

У 2017 р. із 1 900 осіб, притягнутих до відповідальності у вигляді штрафу за адміністративні правопорушення у сфері державних закупівель, пов'язані з корупцією, усього звільнено з посад у зв'язку з притягненням до відповідальності за такі правопорушення 24 особи. Із числа не звільнених з посад 79 осіб, які перебувають на виборних посадах.

Зокрема, органами прокуратури (до 15.08.2017) складено і направлено до суду 1 200 протоколів про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією.

Разом з тим, за інформацією Національної поліції загалом у 2017 р. підрозділами Національної поліції, як спеціально уповноваженим суб'єктом у сфері протидії корупції, складено та надіслано до суду 1 456 про вчинення

адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, з них судами вже розглянуто 1 119 протоколів [5, с. 45].

За результатами розгляду до 804 осіб застосовано покарання у вигляді штрафу та до 19 у вигляді конфіскації.

За результатами судового розгляду справ про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, за протоколами органів прокуратури до відповідальності у вигляді штрафу притягнуто 921 особу.

Судами винесено 12 обвинувальних вироків щодо 11 осіб, які набули законної сили щодо вчинення кримінальних правопорушень, віднесених законом до підслідності Національного бюро.

На думку Тараненко О., боротьба з корупцією в системі закупівель як у державному, так і в комерційному секторах економіки неможлива без комплексного підходу до розв'язання цієї складної проблеми. Міжнародною практикою опрацьовано чотири основних підходи, які на практиці підтвердили свою дієвість: психологічні методи, технічні методи, регламентація процесів, репресивні засоби. Регламентація процесів віднесена саме до сфери господарського права [5, с. 45].

Психологічні методи дають змогу впливати на саму першопричину корупції – прагнення найманих працівників до незаконного збагачення за рахунок роботодавця, а в нашому випадку – за рахунок держави, тобто за рахунок усіх громадян.

Технічні методи виключають або значно зменшують вірогідність змови представників закупівельних підрозділів і продавців, усуваючи можливість особистих контактів між учасниками угоди або підвищуючи ризик корупціонера бути викритим.

Господарсько-правові регламентні (процедурні) методи спрямовані на здійснення всіх закупівель у повній відповідності із формалізованими внутрішніми правилами і процедурами, які знижують ризик виникнення корупції. В цьому випадку комплекс засобів протидії корупції здійснюється у двох напрямках

1. Створення ефективної системи правил, які будуть детально регламентувати потенційні корупційно небезпечні етапи процедури державних закупівель.

2. Створення чітких механізмів контролю за точним дотриманням цих правил.

У самій системі правил, які знижують ризик виникнення корупції, із самого початку повинні бути закладені контрольні заходи (у тому числі узгодження з підрозділами, не залученими до процедурної частини здійснення закупівлі), які дають змогу проводити незалежний поточний контроль і аналіз, а також подальший аудит процедур державних закупівель.

Що стосується репресивних заходів, то вони спрямовані на створення умов «невигідних» корупційних діянь співробітників, відповідальних за проведення процедур державних закупівель. Основні принципи, які лежать в основі законодавства України про корупцію, по суті, передбачають, що будь-який державний або приватний службовець або його представник несе кримінальну відповідальність як за пропонування (давання), так і за отримання хабара. За Кримінальним кодексом України хабарництво визначається як надання, обіцяння або пропонування будь-якого хабара або незаслуженої винагороди, а отримання хабара – як прийняття або вимагання будь-якого хабара або обіцяння його прийняття/вимагання. Будь-яка така винагорода, що дається або береться з наміром зашкодити виконанню законних обов'язків стороною, яка бере хабар, вважається кримінальним злочином.

Остаточне переведення державних закупівель на електронний формат передбачається новим Законом України «Про публічні закупівлі», який вступив в дію з 01.04.2016 [1, с. 34].

Як зазначає Мельников О., що електронна система закупівель – інформаційно-телекомунікаційна система, що забезпечує проведення процедур закупівель, створення, розміщення, оприлюднення та обмін інформацією і документами в електронному вигляді, до складу якої входять веб-портал Уповноваженого органу, авторизовані електронні майданчики, між якими забезпечено автоматичний обмін інформацією та документами”. Частина публічних закупівель здійснюється в електронному форматі на експериментальній основі вже зараз із використанням електронної системи Prozorro [3, с. 125].

Впровадження електронних торгів дозволить усунути значну кількість наведених вище корупційних зловживань.

Отже, у всьому світі реалізуються численні урядові та неурядові програми боротьби з корупцією, у тому числі і у сфері державних закупівель, але успіхи поки що досить спірні. Як свідчить міжнародний досвід, повністю усунути корупцію у сфері державних закупівель поки що не вдалося в жодній країні світу, але це зовсім не означає безнадійність і неефективність засобів щодо зниження її рівня. Слід відзначити, що впровадження електронних закупівель ускладнює, але не виключає повністю можливість корупційних зловживань при проведенні публічних закупівель. Досвід проведення електронних закупівель в інших країнах світу вказує, що у замовників торгів залишаються суттєві важелі для обмеження доступу постачальників до ринку публічних закупівель, а в учасників – для координації пропозицій, тобто змови.

Література

1. Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 р. № 922-VIII: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/922-19>.
2. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII / Відомості Верховної Ради України. 2014. № 49. Ст. 2056.
3. Мельников О. С. Деякі шляхи оптимізації електронних закупівель в Україні / *Економіка та держава*. 2013. № 9. С. 125-128.
4. Морозов В.В. Основи закупівель товарів, робіт та послуг в проектах: (Тендерні процедури та контракти): навч. посіб. / В.В. Морозов. Київ: Таксон, 2003. 744 с.
5. Тараненко О.П. Сучасні заходи запобігання корупції у сфері державних закупівель / *Державне управління: теорія та практика*. 2014. № 2. С. 45.

Шмиррова Катерина Олександрівна

студентка юридичного факультету

Науковий керівник – к.ю.н., професор Тищенко С.О.

(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА В УКРАЇНІ

Виходячи з того, що Конституція України є головним законом України, важливим є те, щоб міжнародні договори не їй та, окрім цього, активно застосовувалися норми міжнародного права на практиці, впроваджувалися в національне законодавство та мали місце в нормативно-правових актах які приймаються Верховною Радою України, яка в свою чергу повинна більш детально аналізувати їх перед прийняттям та максимально запроваджувати в них норми міжнародного права.

Питання проблематики застосування норм міжнародного права в Україні досліджували у своїх працях: І. Бліщенко, В. Буткевич, М. Буроменський, А. Вишенський, В. Денисов, Д. Левін, І. Лукашук, О. Мережко, Р. Мюллерсон, Г. Тункін, Є. Усенко, С. Черниченко, В. Шаповал та ін.

Проблематика входження норм міжнародного права в національне конституційне право України є однією зі складних та суперечливих у сучасній теорії та практиці конституційного будівництва та конституціоналізму як такого в Україні. В процесі її дослідження виникає два актуальних аспекти, що істотно впливають на функціонування норм міжнародного права в системі національного законодавства. Перший із них – це власне проблемні питання імплементації норм міжнародного права в національне конституційне законодавство України; другий – реальний вплив норм міжнародного права на формування і функціонування конституційного права держави в процесі їх реалізації [1].